

GHEORGHE MUSTEA, OMUL, REGĂSIT ÎN CREAȚIA SA

*Dr. hab., prof. univ. Ion GAGIM
Filiala Bălți a Academiei de Științe
a Moldovei*

Dintr-o discuție telefonică:

- *Ce mai faceți, maestre?*
- *Ce să fac? Iată, stau de vorbă cu Ștefan...¹*

Altădată maestrul îmi răspunse:

- *Iar acum stau de vorbă cu turcul... A venit la Ștefan ca să-l ceară ca ostatic pe Alexandru...²*

Introducere

Articolul de față nu este un produs „de birou”, el este rezultatul colaborării „pe viu” între autor și protagonist pe axa „muzicolog-compozitor” sub formă de multiple întâlniri și discuții („conferințe în doi”, cum le numim noi) pe diverse probleme ale muzicii. Acum câțiva ani, părțile au „încheiat” un „acord” nescris de conlucrare, care se realizează pe mai multe planuri: a) prezentarea unui ciclu de emisiuni radiofonice consacrate genurilor de muzică în care se produce compozitorul Gheorghe Mustea; b) participarea la diverse emisiuni televizate dedicate creației maestrului; c) prezentarea și comentarea unui concert omagial în Sala cu Orgă; d) comunicări la diferite manifestări științifice pe subiecte privind specificul creației lui Gheorghe Mustea; d) articole științifice în ediții de specialitate; e) interviu cu maestrul publicat într-o revistă de specialitate; f) editarea unei cărți dedicate operei sale integrale; e) activități culturale sub formă de conferințe publice, audiții muzicale cu lucrări din repertoriul maestrului; f) lansare de carte ș.a.

„Plimbându-mă”, astfel, prin creația lui Gheorghe Mustea și urmărind activitatea sa de compozitor, dirijor, dascăl al tinerilor muzicieni, animator al vieții muzicale etc., cunoscându-i calitățile umane, a apărut la suprafață un subiect care parcă de la sine se cerea a fi studiat – relația dintre creația compozitorului și creatorul însuși. Cu atât mai propice mi s-a părut cercetarea acestei probleme grație faptului că „viața vie” a compozitorului și creația sa nu sunt despărțite de timp, fapt ce ar fi întâmpinat mari dificultăți în cazul

când mi-aș fi propus să studiez subiectul cu referire la un compozitor din trecut.

Pe parcursul mai multor întâlniri-discuții am „infiltrat” în dialogurile noastre întrebări cu referire la tema care mă interesa. Astfel, am obținut „materialul factologic” necesar pentru a încerca să descifrez, în măsura posibilă, raportul dintre persoana, personalitatea, felul de a fi, caracterul, temperamentul, viziunea asupra lucrurilor, vieții, oamenilor, asupra a ceea ce este muzica însăși a lui Gheorghe Mustea și ceea ce scrie el.

Premise teoretice

Relația „creator - creația sa” este o temă de un interes aparte în teoria (psihologia și filosofia) artei. Această relație poate fi studiată, cel puțin, sub trei aspecte:

1. *Relație directă*: creația autorului nu este altceva decât expresia vieții artistului.

2. *Relație indirectă*: creația autorului este „influențată” de evenimentele și conținutul vieții sale, dar această legătură nu stă la suprafață și nu este nemijlocită, ca în primul caz.

3. *Lipsa oricărei relații de fond*, fie directe sau indirecte, între creație și creatorul ei (autorul fiind nu altceva decât un „instrument” prin care anumite „forțe superioare” își transmit mesajul, artistul îndeplinind „involuntar” și „inconștient” acest rol³.

Pentru a ilustra cel dintâi aspect⁴, am putea face referință la *Simfonia fantastică* de Hector Berlioz care poartă un caracter autobiografic declarat (Simfonia, precedată de un program literar, alcătuit de compozitorul însuși pe fiecare din cele cinci părți ale ei, „povestește” despre dragostea autorului pentru Hanrietta Smithson – caz real, cunoscut de, cel puțin, întregul Montmartre).

Cazul doi poate fi exemplificat prin *Simfonia nr. 6* de Piotr Ceaikovsky, care, deși se presupune – în baza unor date tangențiale – că ar avea o oarecare legătură cu soarta compozitorului și care ar „generaliza” viața lui, acest lucru nu este nici declarat de compozitor și nici nu poate fi demonstrat în mod obiectiv.

Cât privește cazul trei, s-ar putea face o trimitere la monumentală *Tocata și fuga în re minor* de Johann Sebastian Bach, scrisă la vârsta când compozitorul nu depășise cu mult vârsta de 22 de ani. Am putea presupune aici, oare, o legătură între viața unui tânăr de această vârstă, fie și înzestrat cu genialitate, și mesajul absolut cutremurător și nepământesc al acestei

³ „Eu nu port nicio răspundere pentru muzica mea, a mărturisit odată Johannes Brahms, eu răspund doar de felul cum o pun pe hârtie”.

⁴ Bineînțeles, exemplele aduse (dar oricare alte exemple care fac trimiteri la conținutul unei creații muzicale) poartă un caracter relativ.

¹ După o clipă de „suspans” am înțeles că e vorba de personajul Ștefan cel Mare din noua operă a compozitorului cu același nume, asupra orchestrării căreia lucrează în prezent.

² E vorba de solul turc din operă.

creații? Sau nu este aici nicio legătură de acest gen? Iar dacă am presupune că este – căci totuși creația a scris-o compozitorul în cauză și nu i-a fost „dăruită” de vreo forță supranaturală – atunci trebuie să specificăm că această legătură se produce pe un plan care depășește viața „terestră” a geniului Bach.

Abordând subiectul relației dintre compozitor și creația sa trebuie să recunoaștem din capul locului că nu este posibil de determinat în mod „științific” gradul acestei relații. Ceea ce este posibil de făcut, probabil, este ca prin date indirecte să formulăm careva supoziții. Tainele creației, după cum se știe, sunt de nepătruns. Totuși, subiectul rămâne a fi intrigant pentru mentalitatea umană, de aceea a-l lăsa neabordat nu pare a fi un lucru justificat. Sub aspect „gnoseologic”, după cum știm, există trei planuri ale lumii în care ne ducem existența: ceea ce *este* cunoscut, ceea ce *nu este* cunoscut – dar care *poate* fi cunoscut, și ceea ce *nu poate fi* cunoscut niciodată. Pe aceste trei planuri – *cunoscutul*, *cognoscibilul* și *incognoscibilul* – pare să se prezintă și problema noastră de astăzi.

Gheorghe Mustea, omul

Gheorghe Mustea apare în viața culturală a Moldovei ca un fenomen aparte. Iar un fenomen, după cum se știe, este complex, multiaspectual, amplu și inepuizabil în manifestările sale. Acesta nu are cum fi întâmplător, el nu apare „pe loc gol”, dar este generat de condiții, circumstanțe și premise ascunse, el se naște pe planurile profunde ale cadrului – social, cultural, spiritual, chiar fizic-geografic – în care se produce. Fenomenele spirituale apar la nivel de rădăcini, în zonele arhetipale ale națiunii date. Ele țin de esența dăinuirii oamenilor din acest spațiu. Or, după cum se știe, mediul natural – o componentă esențială a căruia este spațiul sonor – determină în mare parte mentalitatea, felul de a fi, temperamentul, caracterul oamenilor care locuiesc pe locurile respective. Și, prin aceasta, determină aspectul de dincolo de fizic – dimensiunea metafizică a existenței lor. Iar faptul că muzica, în expresia sa supremă, este de natură metafizică, nu trebuie pus la îndoială. Există legi ale dezvoltării sociale, economice, politice, culturale, dar există legi ale evoluției spirituale care se produc nu la suprafața oceanului social, dar în străfundurile lui – sunt curenții taciți, dar fundamentali și determinanți de la baza oceanului. Metafizicul nu este ceva despre care doar se citește în cărți. El este o omniprezență a existenței noastre: omul trăiește metafizic în fiecare clipă a vieții sale (fără ca să conștientizeze, desigur). Căci care alt sens, decât unul metafizic (adică, aflat dincolo de existența și necesitatea fizică a omului), au expresiile de tipul „mulțumesc”, „bună ziua” sau „te rog să mă ierți”?

Ele sunt „categorii” metafizice pentru că nu aduc nimic de ordin „fizic” nici celui care le spune, nici celui cui îi sunt spuse. Să luăm primul motiv – doar un singur motiv e suficient! – din *Trei mari iubiri*, în „interpretarea” a trei „metafizicieni” – Grigore Vieru, Gheorghe Mustea și Mihail Muntean⁵ – ca să simțim imediat cum ne transpune în lumea de dincolo de fizicul nostru. Ascultând cu toată atenția această creație, vezi cum legea gravitației terestre cedează și începi să planezi deasupra a tot ce este fizic-material pe acest pământ. Spiritualul se naște din metafizic și se sprijină pe metafizic. De aici și nevoia înăscută a omului pentru muzică.

Am încercat să privesc la omul Gheorghe Mustea, la lumea în care trăiește Gheorghe Mustea și la muzica lui Gheorghe Mustea din aceste perspective.

Reproduc, mai întâi, o mică secvență din cartea despre compozitor care rezzonează cu subiectul în discuție⁶.

„Pământul, plaiul natal, codrii, colinele, văile, viile, grădinile și livezile Moldovei... Acest peisaj „ondulatoriu” (citește: „muzical”) constituie substratul poetic-estetic, artistic-spiritual al creației și activității lui Gheorghe Mustea, chiar al firii sale.

Compozitorul s-a născut și și-a petrecut copilăria într-un astfel de climat. Mediul geografic și spiritual al localității, Mândreștii din părțile Teleneștilor; i-au format gândirea, modul de a simți și înțelege lucrurile, personalitatea.

Când zic „mediu” mă refer în primul rând la ambianța umană – părinții, rudele, oamenii satului, însuși satul cu ceea ce are el mai inedit – o localitate „evlavioasă”, cu gospodari așezați la gând și la faptă din centrul Moldovei (de aici și caracterul „așezat” al lui Gheorghe Mustea, probabil), dar mă refer și la „designul” geografic, la natura acestor locuri.

Întreaga Moldovă din stânga Prutului, prin felul ei de a fi, constituie un cadru geografic și spiritual unitar. Dar zona codrilor pare a fi partea ei „fundamentală”, „funciară”, dacă ne-am putea exprima așa, partea „tradiționalistă” – firea Moldovei ca atare. Zona codrilor a rămas, într-un fel, mai „conservativă”, în sensul bun al acestui cuvânt, a rămas mai puțin „alterată” de curențele moderniste prin ceea ce au ele mai superficial și trecător.

Gheorghe Mustea a imprimat în sine, prin părinți, bune, strămoși, acest spirit al Moldovei, pe care îl exprimă atât de veridic în creația sa. În spațiile melodiilor sale fermecătoare se ascunde altceva, sau, mai bine zis, ele se nasc din altceva – din

⁵ E vorba de romanța „Trei mari iubiri” de Gheorghe Mustea pe versurile lui Grigore Vieru, interpretată superb de Mihail Muntean.

⁶ Ion Gagim. *Gheorghe Mustea și lumea muzicii sale*. Chișinău, Știința, 2012, p. 24-25.

vibrațiile fundamentale (dar ascunse) ale acestui meleag, ale aerului din jur, ale spiritului oamenilor acestui pământ.

Cei „șapte ani de-acasă” ai lui Gheorghe Mustea, cu siguranță (ca educație, dar și ca factor constitutiv al firii sale artistice) s-au produs în acorurile acestor armonii ale plaiului natal, care i-au format și alimentat talentul artistic, au stat la baza muzicalității sale.”

Gheorghe Mustea, creatorul (Mărturisiri „psihanalitice”)

În timpul uneia din discuțiile noastre mi-am propus să-l iau pe maestru prin surprindere și i-am solicitat, ca printre altele, „să-și povestească viața”. Am recurs la ceea ce s-ar numi „metoda asociațiilor libere”: omul povestește despre ceea ce i se propune, fără ca să știe de intențiile „ascunse” ale interlocutorului (care dirijează „din umbră” discuția). Astfel, la suprafață apar lucruri pe care intervievatul nu le va destăinui dacă îi adresezi întrebări directe sau când știe cam ce răspuns te-ar interesa. Iată ce a mărturisit maestrul. „Viața fiecărui om este ceva aparte, pe care doar omul în cauză o trăiește, o simte, o percepe și tot el și-o construiește. Viața omului, desigur, depinde de multe circumstanțe, dar totul depinde de o chemare, pe care o are – sau n-o are. Și lucrul acesta poate să apară din fragedă copilărie. Pentru că de acolo pornesc toate.

Eu m-am născut într-o familie unde am învățat niște lucruri care mi-au marcat viața. În special lucruri care sunt legate de muzică, de arta muzicală. Nu este o profesie ușoară, aici probabil trebuie să ai și un dar de la Dumnezeu, trebuie să ai și o mare voință, să fii un mare muncitor, să știi să lucrezi. În cazul meu, aceste deprinderi s-au format atunci, la frageda vârstă. Mai departe ele au trebuit perfecționate, a trebuit ca să meargă în creștere.

Eu nu pot să spun că am o viață liniștită, o viață unde nu știi ce să faci de bine. Viața mea este plină de probleme, dar aceste „probleme” sunt de ordin interior. Ele sunt legate de ideile mele, de lucrările mele, de profesia mea. Totodată viața mea este legată de oamenii care mă înconjoară: familia, prietenii, colegii, ascultătorii mei, de atmosfera din preajma mea. Vreau să vă spun că în viață foarte mult depinde de cine te întâlnești, de cine discuți, de cine ai avut întâlniri apropiate, deosebite. Unele din ele te învăț mai mult decât te învață, să zicem, o carte. Deseori unele discuții, cu oameni interesați, se transformau într-o adevărată lecție pentru mine. Dar aceasta în cazul dacă știi să ascuți, dacă știi să pătrunzi în materia despre care discuți.

Eu nu pot să zic că, la vârsta de azi, am ajuns să

am o viață care mă mulțumește în toate. Eu niciodată n-am avut acest sentiment, pentru că mereu m-am aflat în lucru, în căutări. Pe mine tot timpul m-au frământat problemele ce țin de arta muzicală, ce țin de cultura generală nu numai a mea - a neamului în mijlocul căruia îmi duc viața.

Totodată, în viață trebuie să ai și noroc. Dar dacă Dumnezeu ți-a dăruit acest noroc, talentul, atunci acest talent trebuie pus la muncă - pentru ca ceea ce facem să ajungă la oameni. Talentul, dacă ți l-a dat Dumnezeu, nu este doar pentru tine, el trebuie pus în serviciul oamenilor.

În viață oamenii sunt diferiți. Unii se mulțumesc cu puținul, alții doresc ceva mai mult, iar alții niciodată nu sunt satisfăcuți de ceea ce fac. Un poet sau un compozitor adevărat niciodată nu are liniștea. El întotdeauna are proiecte, are idei - are ce să spună, într-un cuvânt. Totul depinde de necesitățile interioare de a te exprima. Dacă ai ce spune, scrii, dacă nu ai ce spune - te-i oprit. Iar dacă te-ai oprit - ai „murit”. Căci ce înseamnă talent? Talentul e ceva care este stăpân pe tine, nu tu pe el. Deseori zicem că, iată, acest om este talentat etc., dar el nu lasă nimic important după el. Aici, probabil, este miezul: un artist, un om de creație cât trăiește atâta trebuie să muncească și să vorbească cu spectatorul, cu ascultătorul, cu cititorul, cu admiratorii săi..

Vreau să spun despre niște lucruri la care eu țin foarte mult. În primul rând, omul trebuie să fie organizat. Apoi, omul, în viață, trebuie să aibă un scop, viața trebuie să aibă un sens. Eu știu ce vreau de la viață, pentru că eu mi-am ales calea și eu mi-am trasat această cale din copilărie. Am devenit interpret, compozitor, dirijor. Și cu cât înaintez în vârstă și în experiența de viață și cea profesională, cu atât mai mult sunt curios și vreau să cunosc această minune care este muzica.

Ce e bine și ce e rău în viață, în concepția mea? E bine deja că existăm, că avem viață, că Dumnezeu ne-a dat-o și trebuie să prețuim acest lucru. Dar ce e rău în viață? E rău că există conflicte între oameni, invidie etc. Dar viața oricum este frumoasă și trebuie să-i mulțumim Celui-de-Sus că ne-a dat-o și trebuie să folosim fiecare clipă a vieții. În muzica mea, ca și în viață, există conflicte: și în lucrările simfonice, și în operă... Or în viață întotdeauna există această luptă dintre cele două forțe despre care auzim și la școală, și la biserică, și peste tot. Cât privește creația mea, eu nici nu mă gândesc și nici nu dau voie ca răul să biruie. În tot cazul, îmi doresc ca lucrările mele să fie pline de lumină, să ne însuflească speranță, optimism, încredere în viața pe care o trăim.

Bineînțeles, lucrările mele sunt diferite, dar ele

toate sunt pătrunse de același spirit. De exemplu, în Concertul nr. 1 pentru orchestră am pus la bază omul - personalitatea și societatea. Aici sunt „descrise” în limbaj muzical diferite evenimente din viață care se întâmplă cu omul: el trece prin momente de bucurie, de fericire, de curiozități, chiar de glumă, dar și de greutate... Fiindcă viața e plină de toate acestea. În Concertul nr. 2 mi-am propus să redau altceva. Conținutul lui este legat de pământul nostru, de Moldova, de oamenii ei. Iar cele două opere ale mele sunt pe subiecte istorice. Desigur, Ștefan cel Mare și Alexandru Lăpușneanu au fost oameni și domnitori diferiți, și pe fiecare din ei a trebuit să-i redau, sub aspect muzical, diferit. Pentru fiecare subiect din aceste două opere a trebuit să găsesc un limbaj muzical aparte, să aplic diferite procedee componistice etc.

Pentru mine cel mai greu lucru este momentul când încep să scriu o nouă lucrare. Parcă mă aflu într-un gol și trebuie să găsesc firul. Dacă e să ne referim la cele două tipuri de muzică despre care se scrie în teoria și istoria muzicii – „muzică cu program” și „muzică fără program” – eu aș zice că muzică fără program nu există. Eu cred că toate creațiile au un program, dar el nu este, pur și simplu, declarat de compozitor. Eu pornesc întotdeauna de la o idee, de la un anumit „text”, ca să zic așa, îmi construiesc în minte o anumită „povestire”, îmi formulez anumite teze... Și apoi începe să vină „materialul”. După aceasta lucrul merge repede și ușor.

Dar subiectele muzicii mele apar din viață – din viața mea, din viața oamenilor, a țării noastre, din viața istoriei noastre. Astfel, toate lucrările mele – vorbesc de cele simfonice și instrumentale – au la bază anumite evenimente, chiar dacă nu sunt declarate, ca în lucrările cu text literar sau care au un titlu. De exemplu, Poemul simfonic „Evocare” exprimă amintiri legate de meleagul nostru, de tradițiile și obiceiurile noastre, de viața haiducilor, a domnitorilor, de frumusețea naturii noastre, dar și de tristețe... Nu în zadar am folosit în acest poem și un bocet – am vrut să exprim durerea. Și am redat aceasta prin sonoritatea grupului de corzi al orchestrei, unde toate instrumentele „plâng” în diferite tonalități.

Dacă e să vorbim de muzica mea corală... Subiectele iarăși sunt legate de impresiile mele care au apărut în urma lecturii diferitor opere poetice. De exemplu, la Mateevici am întâlnit poezia „Basarabenilor”, care m-a impresionat foarte mult. Ea este, pur și simplu, genială, totodată este actuală și serioasă ca mesaj. Și n-am putut să nu scriu. Astfel a apărut corul „Basarabenilor”. Eu țin foarte mult la această lucrare. Ea este ca un imn, ca o adre-

sare nouă, tuturor. Sau corul „Țară”... Am întâlnit o poezie de Petru Dudnic. Are niște cuvinte care pur și simplu te cutremură. „De-am să schimb pe alta casa părintească / Spini și buruiene pe pământ să-mi crească...”. Sau „Lumineze stelele” de Mihai Eminescu. E o poezie scurtă, din care a ieșit un madrigal interesant, cu contraste și alte procedee, cu elemente de polifonie, cu fragmente solo etc. Cu alte cuvinte, muzica cere, chiar, aș zice, ne roagă ca textul, mesajul să fie foarte puternic. Și aceasta ca „să țină piept” muzicii, dacă ne-am putea exprima astfel.

Același lucru este valabil și pentru muzica ușoară, pentru genul de cântec. Aici textul are o importanță, poate, și mai mare. Or genul de cântec este foarte scurt și în 3-4 minute trebuie să redai mesajul ca să ajungă imediat la ascultător. Muzica unui cântec trebuie să fie concisă și foarte expresivă, foarte clară și comodă pentru a putea fi cântată și receptată de ascultător.

Ceea ce scriu eu nu cred că mă caracterizează pe mine. Lucrările mele sunt foarte diferite și ele nu țin, în primul rând, de viața mea, de persoana mea, la direct. Cu toate că apar uneori teme despre care, poate, nici nu-mi dau seama, or eu pun în ele sufletul, totul merge din interior... Iar interiorul nostru este atât de enigmatic... Fiecare compozitor are stilul său, are maniera sa de a scrie. Și atunci când ascultă cineva care cunoaște muzica acestui compozitor, imediat recunoaște autorul.

Nu vreau să zic în mod categoric că eu scriu și nu am nicio legătură cu ceea ce scriu. Acest lucru nici nu este posibil. Direct sau indirect, dar autorul este prezent în creația sa. Compozitorul mult mai mult pune în muzica sa decât este el însuși. Dar sunt lucruri pe care deseori le faci inconștient. Relația aceasta dintre sunet și personalitate într-atât de mult se îmbină, încât la un moment dat iese un „ceva al treilea” pe care nu poți să-l definești. Eu însumi uneori îmi pun întrebarea: cum a ieșit oare așa ceva, oare aceasta am scris eu? Și iată din această relație – cea dintre compozitor și sunet – se naște ceva, dar se naște din ceea ce zace ascuns în universul nostru intim. Or aici ai de-a face cu interiorul. E vorba de spiritul nostru, care nu este vizibil, nu poți să-l pipăi, dar care există și care mereu se află „în lucru”. Vorbeam de acel „ceva al treilea” pe care nici nu știi cum să-l numești – este un fenomen care rămâne inexplicabil.

Desigur, există autorul „în carne și oase”, care pune mâna pe pix și scrie cu talentul său, cu profesionalismul obținut la conservator și pe parcursul vieții. Dar, pe lângă aceasta, există și altceva – există o forță deasupra noastră, care dirijează parcă cu

noi și sub cupola căreia ne aflăm. Ea ne îndrumă în ceea ce facem, cel puțin în anumite momente. Eu sunt convins de lucrul acesta. Eu cred că noi primim niște semnale – căci puterea aceasta este extrem de mare – și transmitem aceste semnale mai departe prin creația noastră. Și aceasta vine din inconștient, în mod „neîntrebat”, în afara dorinței autorului.

Se întâmplă uneori că nu merge, nu merge... Și la un moment dat totul se rezolvă! Cine a venit acolo să te ajute? Cine e acesta? Muza? Eu în muză nu cred. De unde a venit această lumină care imediat ți-a luminat mintea, ți-a arătat calea pe care trebuie să mergi? Parcă are loc o luptă și la un moment dat ceva a biruit. Ce a biruit? În cazul meu biruie binele. Or eu cred că întotdeauna trebuie să biruie binele. Pentru că el biruie și în viață (bineînțeles, deloc ușor), altfel viața n-ar exista. Viața este o lumină și această lumină trebuie să dăinuie. Noi trebuie s-o vedem, s-o auzim, să trăim în ea și prin ea. Eu vreau ca muzica mea să fie plină de bunătate și de lumină, să aducă bucurie oamenilor; să le vorbească oamenilor despre frumusețea și lumina vieții”.

„Maestre, înseamnă că oricum vă regăsiți, într-un fel sau altul, în muzica Dvs. Sunteți un om plin de lumină, de armonie și iată ați mărturisit că ați dori ca și muzica să Vă fie anume așa. Și ea este așa. Deci legătura aceasta dintre felul Dvs. de a fi și muzică există, trebuie să recunoaștem. Pe de o parte, chiar momente directe din viața Dvs. sunt prezente în muzică. Pe de altă parte, există o legătură indirectă între creația Dvs. și viața Dvs. Și există cazul al treilea, când Dvs. parcă absolut nu Vă regăsiți în unele lucrări pe care le-ați scris (sau cel puțin această „regăsire” nu se manifestă sub o formă „vizibilă”). Să ne reamintim de acea forță care, ziceți, vorbește prin Dvs., care Vă ia ca „intermediar” sau ca „partener” pentru a exprima ceea ce-și dorește. Și atunci exprimați prin muzică ceea ce poate nici nu v-ați gândit vreodată, ceva care vine din inconștient. Așa ziceți Dvs., nu?”

„Reiese că așa zic...”, afirmă maestrul și... zâmbeste.

„Vreau să Vă mai întreb ceva. Odată un critic muzical i-a solicitat lui Brahms să spună ce a dorit să redea în noua sa simfonie, la care compozitorul a răspuns: „Nu știu”. Ce ziceți, ar putea exista un astfel de răspuns?”

„Da, da, desigur că ar putea... Dar totodată știm că Brahms a fost un om modest și el, probabil, nu putea pe moment să spună ce a dorit să exprime, pentru că doar în timp poate fi apreciată valoarea unei lucrări și a autorului ei. Vorba e că un adevărat artist tot timpul stă la îndoială, se întreabă mereu dacă face corect sau nu. În acest context s-ar pot-

rivi, poate, răspunsul lui Mihail Muntean la ideea că unii, cică, nu vin la operă pentru că n-o înțeleg. „Foarte bine, zice maestrul Muntean. Eu patruzeci de ani cânt în operă și încă tot n-o înțeleg”.

Tematica („declarată”) a creației lui Gheorghe Mustea

Expunem o parte din lista lucrărilor cu titlu din creația lui Gheorghe Mustea pentru a urmări gradul de relație între ceea ce este Gheorghe Mustea, lumea în care trăiește autorul și muzica sa (cel puțin în măsura în care însuși compozitorul și-a propus să „concretizeze” aceasta în titlurile muzicii sale).

Vals de concert (pentru orchestra simfonică), Ecoul codrului (Poem, pentru orchestra de coarde), Pastorală (pentru nai, caval și țambal), Ștefan cel Mare (operă), Alexandru Lăpușeanu (operă), Evocare (Poem simfonic), Trei mari iubiri (romanță pentru tenor și orchestră), Ciocârlia (romanță pentru cor și orchestră), Păstorul și mioara (romanță pentru mezzo-soprano și orchestra simfonică), Moldova, Baștină dragă (pentru cor și orchestră simfonică), Meditație (pentru pian și orchestră), Fantezie-capriciu (pentru pian, toba mare și orchestra de coarde), Balada Moldovei (pentru soprano și orchestra simfonică), Patrie veșnică (pentru cor, fanfară și orchestra simfonică), Viața satului (pentru vioară și orchestra populară), Baștina (pentru vioară și orchestra populară), Rapsodie (Trio, pentru nai, clarinet și pian), Basarabenilor, Imn Patriei, Țară, Cine joacă horele (pentru cor a cappella), Dorul (elegie pentru tenor și pian), Pământ frumos (pentru voce și pian), La Movila Măgurii (pentru acordeon și orchestra simfonică), Mulțumesc, măicuța mea, Cânt al țării mele nume, Lăsa-i apa de izvor, Lângă nucul desfrunzit, Poetul, Iubirea noastră, florile, Ionică, Ionele (creații de muzică ușoară), Dalbe flori de măr (colind), Hora dragostei (pentru nai), Umorească (pentru pian)...

Trio la unison

Gheorghe Mustea, ca om, este caracterizat astfel: modest, onest,⁷ cuminte, blajin, iubitor de oameni, de viață, de neam, foarte responsabil, hotărât,⁸ foarte muncitor, profund spiritual, zâmbitor, sufletist, răbdător, cumpătat, negrăbit în a lua decizia în probleme esențiale (măsurând „de șapte ori”), totodată – energic, mereu „în tonus”, iar când cere situația pune în aplicare caracterul său „sudic”, tem-

⁷ S-a întâmplat ca odată să-și retragă dosarul de la concursul pentru Premiul Național în favoarea colegului, care a și luat Premiul. „Mi-am zis, lasă-l să câștige el...”. Un gest (sugestiv) rar întâlnit, mai ales astăzi!

⁸ „Azi am stors tot mustul din ei!”, îmi mărturisise odată maestrul la ieșirea, după repetiție, din studioul Orchestrei Simfonice Naționale pe care o conduce.

peramental (în special, în activitatea dirijorală: la repetiții sau, după cum se poate convinge oricine, în concerte).

Dacă am trece caracteristicile pe seama neamului nostru, am obține nu altceva decât „caracterul” poporului nostru: modest, cuminte, ascultător de Dumnezeu, blajin, sufletist, iubitor de frumos, muncitor, răbdător... Iar dacă ascultăm cu atenție muzica maestrului Mustea, descoperim că și ea se înscrie în acest cadru caracterial. Între „doină” și „sârbă”, între „căutare” (dor) și „găsire” (împlinire), între meditație-reflecție și bucuria de a trăi frumosul vieții – acesta ar fi „diapazonul” lumii lăuntrice a

lui **Gheorghe Mustea**, în același cadru spiritual își duce existența și **poporul plaiului mioritic**, acesta fiind și **fondul imagistic al muzicii maestrului**. Se întregesc, toate, într-un **trio la unison**.

Concluzie

În cazul lui Gheorghe Mustea relația „creator – creația sa” pare a se produce pe toate planurile enunțate. Pe aceste trei planuri își „plimbă” maestrul și ascultătorii săi. În această corespundere s-ar ascunde, credem, și popularitatea inegalabilă a muzicii sale. Pentru că în ea se regăsește nu numai autorul, dar și fiecare dintre noi...

DESPRE PREMIUL NAȚIONAL sau DESPRE FELUL CUM CUVINTELE RESPECTĂ LEGILE VIEȚII

Premiul Național... Îmi răsunau în auz aceste cuvinte... (ca tot muzicianul, înclin să văd lucrurile prin prisma meseriei mele). Mă gândeam: care din elementele acestei sintagme ar fi „dominant”? Pe ce s-ar cere a fi pus accentul: pe „premiu”? pe „național”?

Am pornit de la sonoristică (fiindu-mi mai aproape), care m-a făcut să observ că deasupra, sub aspect fonice, se ridică, îndrăzneț, cuvântul „național”. Când am vrut să aflu cauza, am constatat că în acest cuvânt avem două (iar prin repetare, trei) vocale foarte muzicale: doi de „a” și un „o”. Totodată, cuvântul câștigă în sonoritate prin îmbinarea lui „o” cu „i” („io”), dar și, într-un mod aparte, prin cei doi de „na”, care sunt la fel foarte muzicali (oare nu apelăm noi la salvatoarele „na-na-na” atunci când uităm cuvintele unui cântec?). Cuvântul „premiu” însă cedează sub aspectul analizat. El la fel conține trei vocale, dar mai puțin „muzicale”: un „e”, care în muzică sună „deschis”, de aceea se rotunjește în „ă” (dar n-ai să zici... „prămiu!”), un „i”, care nici el nu poate pretinde la o muzicalitate aparte (poate doar în varianta „di-di-di”, însă după aceasta îți vine să continui... „murgule, di”) și un „u”, care în muzică se aplică într-o formă restrânsă (să zicem, în cazul hăulitului; dar între hăulit și Premiul Național ce legătură este?). Am inclus în analiză consoanele și îmbinările lor (am dat chiar de un „pr” totalmente nemuzical), am comparat numărul de silabe din aceste două cuvinte, dar iarăși a câștigat, sub aspect sonor, cuvântul evidențiat. (Dacă repetăm de câteva ori consecutiv aceste două cuvinte, ne convingem ușor de acest lucru).

Toate acestea au venit pe calea auzului. Însă am fost curios să văd ce ar putea veni pe calea minții în raport cu elementele sintagmei date? Care din ele ar trage mai mult la cântar *ca valoare, ca sens* (cel puțin pentru mine)? Căci trebuie să fie și aici unul din ele „mai important”.

Dar m-am pomenit în fața unei noi întrebări: despre ce fel de valoare ar fi vorba – materială? spirituală?

Continuând reflecția, am fost surprins de o „descoperire” foarte interesantă: o coincidență între rezultatul primei părți a „analizei” (cea „sonor-muzicală”) și rezultatul părții a doua (cea „axiologică”). Pentru că și de data aceasta a câștigat cuvântul „național”. De ce? „Premiu” ține de „material”. Iar aspectul material, știm bine, este trecător (cu toate că este important, mai ales pentru artiști, în special pentru cei care practică genurile clasice, aceștia fiind, ca regulă, nu dintre cei mai bogați). Dar iată „național” - Premiul *Național* – „sună”! Și nu întâmplător. Pentru că premiul este din partea „națiunii”, adică, el este al poporului (înmănat prin reprezentanții săi, conducătorii țării). Dar ce prețuire și recunoștință mai mare poate să existe decât cea venită din partea poporului? Bani, știm bine, mai devreme sau mai târziu îi cheltui. Dar iată nota pe care ți-o dă societatea în numele căreia muncești, e valoare – e valoarea supremă chiar. Zicea Hipocrat: „Ars longa vita brevis” („viața e scurtă, arta e veșnică”). Adică, totul e trecător, doar spiritul dăinuie...

Acordarea Premiului Național îți aduce satisfacție și bucurie, bineînțeles. Dar și te și încurajează, îți dă noi puteri. Însă cel mai important este că el te pune în fața unor noi responsabilități, obligațiuni. După aceasta îți este rușine – în fața națiunii! – să scazi din elan, să micșorezi viteza. Nu poți coborî stacheta, dorești parcă mai bine să-ți faci meseria, să-ți onorezi datoria, să fii mai bun decât ai fost. Anume așa am perceput eu Premiul Național care mi-a fost acordat.

Iar faptul că cele două părți ale reflecțiilor de mai sus duc la același rezultat, sunt înclinat să cred că nu este întâmplător (doar se zice că nimic nu este întâmplător în viața aceasta). Probabil că și cuvintele se supun legilor generale ale vieții, ale adevărului.

Aduc sincere mulțumiri pentru acest premiu ce mi-a făcut mare cinste!

Gheorghe MUSTEA
compozitor, academician